

Διοικητικές Μεταρρυθμίσεις: Κράτος και Τοπική Αυτοδιοίκηση

5^ο Μάθημα: Τοπικό, παγκόσμιο και αυτοδιοίκηση στην πλανητική εποχή

ΠΜΣ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ & ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ
(ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ)

Το επίπεδο του εθνικού κράτους

- α) Σε ό,τι αφορά το επίπεδο του εθνικού κράτους, αυτό αποτελεί το πιο παραδοσιακό και πιο συμπαγές πλαίσιο παραγωγής δημόσιας πολιτικής (είναι και το μόνο από τα υπόλοιπα με πραγματική “κρατική κυριαρχία”), γεγονός, που σημαίνει ότι η αναμφισβήτητη συσσωρευμένη εμπειρία που ενυπάρχει σε αυτό, ιδίως μέσα από τους ισχυρούς κι επί αιώνες διαμορφωμένους γραφειοκρατικούς μηχανισμούς της δημόσιας διοίκησης, τού προσφέρει μεγάλο συγκριτικό πλεονέκτημα προκειμένου να παράγει αποφάσεις ικανές να αντιμετωπίσουν τα πολύπλοκα ζητήματα της νέας εποχής.
- Αυτός ο βαρύνων παραδοσιακός του ρόλος θέτει, ωστόσο, και σαφείς περιορισμούς καθώς δεν είναι πάντα ούτε επαρκώς προετοιμασμένος ούτε και πρόθυμος (οι εθνικισμοί είναι διαρκώς παρόντες, με τη μία ή την άλλη μορφή) να ανταποκριθεί στα κελεύσματα της μετα-νεωτερικότητας και της παγκοσμιοποίησης

Το ενωσιακό πεδίο

- ακολούθως, σε ό,τι αφορά το ευρωπαϊκό επίπεδο, αυτό αποτελεί το νέο κρίσιμο ρυθμιστικό πλαίσιο παραγωγής δημόσιας πολιτικής και αποφάσεων για τα κράτη μέλη της Ε.Ε. και ακόμη περισσότερο της Ευρωζώνης.
- Πρόκειται επί της ουσίας (και με έναν παράδοξο τρόπο) ταυτόχρονα για ένα “τοπικό/εθνικό” πλαίσιο (η Ευρωπαϊκή Ένωση θα ήθελε *par principe* να είναι ένα “κράτος” μέσα στο παγκόσμιο σύστημα) αλλά το οποίο λόγω του προαναφερθέντος ειδικού βάρους τού εθνοκρατικού επιπέδου, δυσκολεύεται να αναδειχτεί κι επισήμως σε ένα ενιαίο κράτος με ενιαία (και όχι συλλογική) πολιτική και οικονομική διακυβέρνηση και σύστοιχους θεσμούς.
- Αυτή η εγγενής αντίφαση είναι που καθορίζει το εντελώς πρωτότυπο αλλά και συχνά αδύναμο πλαίσιο εντός του οποίου διαμορφώνονται οι αποφάσεις και οργανώνονται οι πολιτικές, ενώ συνιστά και την ιδιαίτερη φυσιογνωμία του μοντέλου “κράτους” (που μένει διαρκώς να ορίζεται ο βαθμός και το εύρος κυριαρχίας του) και της διακυβέρνησης, από τα οποία και κανοναρχείται.

Το πλανητικό επίπεδο

- τέλος, σε ό,τι αφορά το παγκόσμιο επίπεδο, εκεί ένα πλήθος διεθνών οργανισμών, ομάδων κρατών (π.χ. G7, G10, G20), ισχυρών μη κυβερνητικών οργανώσεων, κολοσσιαίων οικονομικών συμφερόντων με μεγάλη ελευθερία κινήσεων στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης (π.χ. κολοσσιαία funds), πολυεθνικών ΜΜΕ ή και μεμονωμένων προσώπων με παγκόσμια επιρροή (π.χ. μεγάλοι επενδυτές) συνθέτουν ένα εντελώς πολύπλοκο πλαίσιο παραγωγής αποφάσεων ή άσκησης επιρροής στα κέντρα αποφάσεων άλλοτε πολύτιμο για την υπέρβαση των τοπικών και εθνοκρατικών εμποδίων άλλοτε όμως άναρχο και χωρίς κανόνες -συνεπώς απρόβλεπτο και γεμάτο κινδύνους για τα κατά τόπους συμφέροντα, ιδίως των πιο αδύναμων.

Διεπιστημονική προσέγγιση

- Ωστόσο, παρά τις σχετικές ουσιώδεις εννοιολογικές δυσκολίες που συνοδεύουν την έννοια, είναι δυνατή και απαραίτητη η περαιτέρω (διεπιστημονική) εννοιολογική επεξεργασία του προτύπου διακυβέρνησης που έχει εγκαθιδρυθεί στο παγκόσμιο επίπεδο, και των νέων παραμέτρων που εισάγει αυτό το πρότυπο σε αυτές καθαυτές τις πρακτικές διακυβέρνησης.
- Σε κάθε περίπτωση, πρόκειται για ένα, σε μεγάλο βαθμό, καινοφανές πλαίσιο, στο μέτρο που οι αποφάσεις του και οι συνέπειές του διαπερνούν συχνά με πολύ μεγάλη ταχύτητα το εθνικό και το τοπικό επίπεδο, επηρεάζοντας καθοριστικά τις επιλογές των κατά τόπους κυβερνώντων και κυβερνώμενων.

Η πρόκληση της παγκοσμιοποίησης

- Αποτελεί αναμφισβήτητα μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις της μετα-νεωτερικής δημόσιας διοίκησης (ενωσιακής, εθνικής, τοπικής) και του πολιτικού της πλαισίου να αντιμετωπίσουν τα εντελώς νέα ζητήματα που προκύπτουν από τις συνέπειες της “δεύτερης” παγκοσμιοποίησης (μετά την πρώτη, στα τέλη του 19ου αιώνα) που γνωρίζει ο σύγχρονος κόσμος (η πλημμυλής έννοια της παγκοσμιοποίησης απαιτεί και η ίδια περαιτέρω εκλέπτυνση, προκειμένου να μας βοηθήσει να συλλάβουμε τις σύνθετες πραγματικότητες που την διαμορφώνουν

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

- δύο από τα βασικά μεθοδολογικά προαπαιτούμενα μιας τέτοιας ανάλυσης θα ήταν:
- πρώτον να μελετηθούν τα σημεία συνάντησης και τομής των τριών αυτών επιπέδων και να επιχειρηθεί μια διερεύνηση των συνεπειών αυτής της σύμπλεξης στη λειτουργία του καθενός από τούτα τα επίπεδα, ξεχωριστά. Ταυτόχρονα, δέον είναι να αποκαλυφθούν οι εσωτερικές αντιφάσεις τους και να καταδειχτεί η σημασία της ετερογονίας των σκοπών (τα κέρδη σε ένα επίπεδο μπορεί να δημιουργούν ακούσιες απώλειες σε ένα άλλο κλπ), στη συγκεκριμένη ιστορική συγκυρία.
- Και δεύτερον, κρίνεται ως απολύτως απαραίτητη η ανάδειξη του ειδικού βάρους της ιστορικής κληρονομιάς που φέρει το καθένα από αυτά, ιδίως μέσα από τη “βαριά” ιστορία του 20ού αιώνα, προκειμένου να αναδειχτούν και τα όρια των προοπτικών τους στο ορατό μέλλον

Η έννοια της διαρκούς κρίσης

- Είναι, τέλος, ιδιαίτερα σημαντικό να αναλυθεί επισταμένως ο ρόλος του σημερινού ρευστού πολιτικού, οικονομικού, κοινωνικού και πολιτισμικού πλαισίου που προσδιορίζει με πολλαπλούς τρόπους τη διαμόρφωση των αποφάσεων σε πολιτικό και διοικητικό επίπεδο, και την εν γένει λειτουργία των τεσσάρων αυτών επιπέδων.
- Για το λόγο αυτό, χρήσιμο είναι η όλη συζήτηση να ιδωθεί μέσα από το εννοιολογικό πρίσμα της “διαρκούς κρίσης του παγκόσμιου κοσμοσυστήματος» (I. Wallerstein) το οποίο θέτει ειδικούς περιορισμούς αλλά και νέες δυνατότητες στον τρόπο λειτουργίας και εξέλιξης των τοπικών και εθνικών κοινωνιών αλλά και των πολιτικών και διοικητικών ελίτ σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο.

Το κοσμοσύστημα και η κρίση

- Πολύ συνοπτικά, αναφερόμαστε εδώ σε ένα κοσμοσύστημα, δηλαδή σε μια οργάνωση του παγκόσμιου καπιταλισμού και των συναφών του πολιτικών και κοινωνικών σχέσεων, το οποίο βρίσκεται ήδη από τη δεκαετία του '70 σε κρίση, και όπως φαίνεται θα αργήσει, για διάφορους λόγους, να ξαναβρεί, αν βρει ποτέ, ένα σημείο ισορροπίας ανάλογο με εκείνο που κατάφερε να επινοήσει κατά την πρώτη μεταπολεμική «χρυσή» τριακονταετία της ανάπτυξης και του κράτους πρόνοιας, στο δυτικό κόσμο.

Τα τρία βασικά διακυβεύματα στο τοπικό επίπεδο

- Αποδέκτες όλων των διαδικασιών είναι πάντα οι τοπικές κοινωνίες. Αυτές με ποιους όρους και με ποια «όπλα» παίρνουν μέρος σε αυτή την περίπολοκη διαδικασία;
- Θεωρητικά, σε ό,τι αφορά το *τοπικό επίπεδο*, τα διάφορα συστήματα τοπικής αυτοδιοίκησης διεθνώς και οι τοπικές κοινωνίες καλούνται εκ του ρόλου τους (συχνά, συνταγματικά κατοχυρωμένος) να πραγματώσουν, στον πιο πρωταρχικό και κρίσιμο βαθμό, την έννοια του συμμετοχικού πολίτη και μιας συμμετοχικής δημοκρατίας αλλά και να οργανώσουν έναν πιο αποτελεσματικό τύπο διοίκησης που θα μπορεί να επεξεργάζεται και να εφαρμόζει δημόσιες πολιτικές για μια ποικιλία όλο και πιο σύνθετων σκοπών αναφορικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη, την κοινωνική πολιτική, τη διαχείριση των απορριμμάτων κ.ά.
- Σημειωτέον, η τοπική αυτοδιοίκηση αποτελεί ένα από τα πιο προκλητικά και λιγότερο (σε σχέση τουλάχιστον με τα άλλα) μελετημένα θέματα, παρότι στο πεδίο της διανοίγονται πολύ μεγάλες δυνατότητες παρέμβασης στα μεγάλα ζητήματα της εποχής

1. Τοπική συμμετοχή

- τρία είναι τα κρίσιμα διακυβεύματα της συγκυρίας αυτής όσον αφορά την τοπική αυτοδιοίκηση: πρώτον, η εμφάνιση και εμπέδωση της δημοκρατίας, και η ΤΑ είναι ο κατεξοχήν θεσμός που θα μπορούσε με ποικίλες δράσεις και με την υιοθέτηση διαφόρων πρακτικών που προβλέπονται ήδη από το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο, να συμβάλλει καθοριστικά σε αυτή την πρόκληση.
- Η συγκυρία ενδείκνυται καθότι η φιλελεύθερη κοινοβουλευτική Δημοκρατία όπως την ξέραμε μεταπολεμικά αμφισβητείται όλο και εντονότερα εξαιτίας της μετατροπής της (τουλάχιστον στην ελληνική μεταπολιτευτική της εκδοχή) σε κομματοκρατία – εννοώντας εδώ την παντοκρατορία κομμάτων-καρτέλ και την κυριαρχία «εξορυκτικών» ελίτ που τείνουν να υποτάσσουν το δημόσιο συμφέρον στο ιδιωτικό τους

Σε αντίθεση με το αμεσοδημοκρατικό μοντέλο...

- Δεν αναφερόμαστε στη μετατροπή του σημερινού μοντέλου της Δημοκρατίας μας σε δημοψηφισματικού ή άμεσου χαρακτήρα, όπως υποστηρίζουν αρκετοί το τελευταίο διάστημα.
- Αντιθέτως αναφερόμαστε σε πρακτικές που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν σε τοπικό επίπεδο από τις δημοτικές Αρχές με σκοπό την ενίσχυση της πολιτικής συμμετοχής, και την ανανέωση του ενδιαφέροντος των πολιτών για τις δημόσιες υποθέσεις με πιο ενεργητικό τρόπο (η ηλεκτρονική διακυβέρνηση προσφέρει τέτοιες ιδέες, που συνδυάζουν ιδιωτικότητα –από την οποία είναι δύσκολο να βγει το σύγχρονο υποκείμενο- και δημόσια συμμετοχή).
- Οι σύγχρονοι πολίτες θέλουν να αισθάνονται ότι επηρεάζουν πράγματα με την άποψή τους (ο εκδημοκρατισμός της γνώμης...) αλλά και ότι ελέγχουν την εξουσία, χωρίς να περιμένουν να το κάνουν αυτό αποκλειστικά και μόνο τα ΜΜΕ. Ο σύγχρονος πολίτης ενεργεί συχνά ως ένα είδος αυτοσχέδιου δημοσιογράφου, και θέλει να είναι ενημερωμένος διατηρώντας την ανεξαρτησία του.

2. Διοικητική αποτελεσματικότητα

- Ένα δεύτερο κρίσιμο σημείο είναι η βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών στους πολίτες οι οποίοι έχουν χάσει την εμπιστοσύνη τους στο κεντρικό κράτος (πχ μήπως θα είχε μεγαλύτερη νομιμοποίηση και ειςπραξιμότητα ο ΕΝΦΙΑ αν πληρωνόταν στους ΟΤΑ;). Ένα από τα προαπαιτούμενα γι' αυτό είναι η καλύτερη στελέχωση των υπηρεσιών των δήμων και των περιφερειών – όταν βεβαίως το επιτρέψουν οι συνθήκες στο μέλλον. Κι εδώ καθοριστικός μπορεί να είναι ο ρόλος των ΑΕΙ, ιδίως τμημάτων με εξειδίκευση σε αυτό τον τομέα. Προξενεί πάντοτε εντύπωση πως γίνεται οι τοπικές εξουσίες να μην έχουν στις περισσότερες των περιπτώσεων σαφή και ξεκάθαρη γνώση και εικόνα για το κοινωνικό προφίλ των δημοτών τους, για τους τοπικούς πληθυσμούς που διοικούν. Πώς γίνεται οι διοικούντες να μην γνωρίζουν τους «υπηκόους» τους;
- Αυτή η εξειδικευμένη γνώση είναι εκ των ουκ άνευ προκειμένου να έχεις στοχευμένες δράσεις στους δήμους, και καθίσταται ακόμη πιο αναγκαίο όταν υπάρχει σπάνη χρηματικών πόρων, όπως σήμερα. Τα λίγα χρήματα που έχεις πρέπει να ξέρεις που θα πιάσουν περισσότερο τόπο, πως θα αξιοποιηθούν καλύτερα σε μια παρέμβαση του δήμου ή της περιφέρειας.

Τα «μεγάλα δεδομένα» ως εργαλείο γνώσης

- Σε κολοσσιαίους μητροπολιτικούς δήμους όπως της Νέας Υόρκης, για παράδειγμα, η καινούργια τάση είναι να προσπαθούν να εκμεταλλευτούν, με βάση πολύπλοκες παραμέτρους, τα λεγόμενα μεγάλα δεδομένα (big data), δηλαδή τη συνδυαστική χρήση διαφορετικού είδους και κατηγορίας ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων τα οποία μέσα από τις πιθανές συσχετίσεις τους μπορούν να παράσχουν σύνθετες πληροφορίες και πρωτότυπες λύσεις για μια σειρά από προβλήματα της πόλης και των κατοίκων της (για τα κτήρια, τις υποδομές, το κυκλοφοριακό κλπ).

Οι σύνθετες ανάγκες της μεγα-πόλης

- Ταυτόχρονα, η διογκούμενη τάση της μεγάλης συγκέντρωσης πληθυσμού στα αστικά κέντρα, παγκοσμίως, γεγονός που έχει καταστήσει ορισμένες εξ αυτών ίδιου μεγέθους με ένα μεσαίο κράτος, έχει ωθήσει τις κατά τόπους διοικήσεις στην ανάπτυξη ανεξάρτητης εξωτερικής πολιτικής με σκοπό π.χ. την προσέλκυση επενδύσεων ή τη σύνδεση της «μέγα-πόλης» τους σε διάφορα παγκόσμια δίκτυα, λειτουργώντας έτσι παράλληλα ή και ανταγωνιστικά με την κεντρική διοίκηση του εκάστοτε εθνικού κράτους

Η σημασία της δικτύωσης

- Για όλα αυτά απαιτούνται, προφανώς, διακριτές διοικητικές δομές και ειδικές γνώσεις άρα και πολύ εξειδικευμένο και καλά εκπαιδευμένο προσωπικό. Ωστόσο, τα οφέλη που μπορεί να προκύψουν από τέτοιες επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο –και υπάρχει πολύ τέτοιο κεφάλαιο αναξιοποίητο στην Ελλάδα- είναι εντυπωσιακά.
- Οι βασικές επενδύσεις υποδομών είναι φυσικά απαραίτητες, ωστόσο εκείνο που λείπει στην Ελλάδα και ιδίως στη δημόσια διοίκησή της είναι η πίστη στο ανθρώπινο κεφάλαιο και στην επινοητικότητά του. Το υψηλού επιπέδου προσωπικό, μόνιμο ή μετακλητό που εδώ και χρόνια σχολάζει, για διάφορους λόγους, και η άνοδος του επιπέδου του ίδιου του πολιτικού προσωπικού είναι εντελώς απαραίτητα προκειμένου οι θεσμοί της τοπικής αυτοδιοίκησης να μπορέσουν να συνομιλήσουν και να επωφεληθούν από τις ευκαιρίες που παρέχει ο παγκοσμιοποιημένος μας κόσμος, και οι διεθνείς θεσμοί του, στο ενωσιακό επίπεδο φυσικά, αλλά όχι μόνο.
- Ο σύγχρονος κόσμος είναι πρωτίστως ένας κόσμος δικτύων, με άπειρες διακλαδώσεις εν δυνάμει. Συγκροτούνται σε διάφορα επίπεδα, άτυπα κι επίσημα, και εκτείνονται από τα φυσικά πρόσωπα μέχρι την κοινωνία των πολιτών, τις επιχειρήσεις και τους ίδιους τους κρατικούς και τοπικούς θεσμούς. Απαιτείται ένας μηχανισμός ενοποίησης και συντονισμού αυτού του δικτύου που είναι ευκολότερο να γίνει στο τοπικό επίπεδο

Η ευκαιρία της παγκοσμιοποίησης για την ΤΑ

- Από αυτή την άποψη, η παγκοσμιοποίηση αποτελεί μια δυνητικά επωφελή διαδικασία ιδίως για χώρες και κοινωνίες με μικρότερες δυνατότητες, διότι τους επιτρέπει να συμμετάσχουν με πιο ισότιμους όρους στις ζυμώσεις τις σχετικές με τα σύγχρονα διακυβεύματα -διακυβεύματα που ενώ μπορεί να φαίνονται πλανητικής ή διεθνούς σημασίας, μπορεί να επηρεάζουν κι επηρεάζουν όντως τις τοπικές κοινωνίες.
- Συνεπώς, οι τοπικές εξουσίες και οι τοπικές κοινωνίες στην Ελλάδα πρέπει να μπορούν να ενταχτούν σε αυτές τις εθνικές και υπερεθνικές δικτυώσεις, και να αντλήσουν πιθανά οφέλη και καινούργιες εμπειρίες, ξεφεύγοντας από τις αγκυλώσεις και τους περιορισμούς του εθνοκρατικού επιπέδου. Από αυτή την άποψη, το «τοπικό» δεν είναι σήμερα αναγκαστικά περιοριστικό κι εσωστρεφές.
- Το πρόβλημα είναι πάντοτε ο τοπικισμός. Αλλά να έχουμε υπόψη μας ότι τελικά ο τοπικισμός (δηλαδή η αυτό-περιχαράκωση) οδηγεί σε μεγάλη εξάρτηση, κυρίως υλική, από το κεντρικό κράτος, ενώ η πραγματική χειραφέτηση των τοπικών κοινωνιών και εξουσιών μπορεί να γίνει ευκολότερη χάρη στην πλανητική δικτύωση.

Το παράδειγμα των κρατιδίων της Ινδίας

- Χαρακτηριστική είναι το παράδειγμα των ομοσπονδιακών κρατιδίων της Ινδίας.
- Τα κρατίδια αυτά κρατούνταν επί δεκαετίες, μετά την ανεξαρτησία της χώρας, σε καθεστώς υπανάπτυξης, βαλτωμένα στους σεκταριστικούς ανταγωνισμούς των καστών κλπ. Κι όμως, σήμερα, αρκετά από αυτά αποτελούν το βασικό μοχλό ανάπτυξης της χώρας, η οποία την τελευταία διετία καταγράφει συνολικά πολύ χαμηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης σε σχέση με τις άλλες μεγάλες αναδυόμενες οικονομίες.
- Ανεβάζουν δηλαδή το μέσο όρο της εθνικής οικονομίας που στην περιοχή της πρωτεύουσας, ας πούμε, πέφτει εξαιτίας της παγκόσμιας ύφεσης.

Η ποιότητα της τοπικής ηγεσίας

- Τι μεσολάβησε; Είναι κυρίως θέμα ποιότητας της πολιτικής ηγεσίας (νέοι ηγέτες εκτός του παραδοσιακού πολιτικού συστήματος) και της πολιτικής τους βούλησης να επενδύσουν στην ανάπτυξη προσελκύοντας οι ίδιοι επενδύσεις.
- Φυσικά, διαθέτουν και τις αυξημένες εξουσίες που τους δίνει το ομοσπονδιακό σύστημα για να το κάνουν αυτό, όμως το σημαντικό είναι ότι η τοπική πολιτική ηγεσία πήρε την απόφαση να κάνει άλμα προς τα εμπρός αφήνοντας πίσω το παρελθόν των τοπικιστικών ανταγωνισμών, και ανοίγοντας παράθυρο στο μέλλον.
- Και αν μη τι άλλο, είναι καλύτερο να αποτύχει κανείς παλεύοντας να αλλάξει τη μοίρα του παρά βουλιάζοντας στην ακινησία.

3. Ανάπτυξη (δικτύωση-επιχειρηματικότητα-ένταξη μεταναστών-περιβαλλοντική πολιτική)

- Το τρίτο διακύβευμα είναι εκείνο που αφορά την ανάπτυξη, κι εδώ είναι πράγματι αναγκαία η συμπόρευση των τοπικών κοινωνιών με τον παγκοσμιοποιημένο πλανήτη.
- Τέσσερις είναι κυρίως οι τομείς όπου οι τοπικές κοινωνίες και οι τοπικές εξουσίες συναντώνται με τα παγκόσμια διακυβεύματα: στον τομέα της τεχνολογίας και τεχνογνωσίας κάθε είδους, στην επιχειρηματικότητα, στο μεταναστευτικό και στα περιβαλλοντικά ζητήματα. Και τα τέσσερα αυτά έχουν διπλή όψη: μπορεί να είναι οχήματα ανάπτυξης και ευημερίας, μπορεί όμως να αποτελέσουν βαρίδια και παράγοντες υπανάπτυξης – εξαρτάται από το πώς θα τα χειριστούμε, εξ ου και είναι τόσο κρίσιμος ο ρόλος της τοπικής διακυβέρνησης και η ικανότητα και η ετοιμότητά της να ανταποκριθεί στις σύγχρονες προκλήσεις.

A) τεχνολογία

- Στον τομέα της *τεχνολογίας*, η συνάντηση είναι εκ των ουκ άνευ. Η τεχνολογία επηρεάζει άτομα και θεσμούς με τον ίδιο καταλυτικό τρόπο, και η διείσδυσή της στην καθημερινότητά μας είναι παραπάνω από πασιδήλη. Άλλωστε, αυτή είναι και η απαραίτητη προϋπόθεση για τη δικτύωση με τον «έξω κόσμο» για την οποία μιλήσαμε προηγουμένως.
- Ωστόσο, εκείνο που πρέπει κυρίως να απασχολήσει τις τοπικές κοινωνίες προκειμένου να μπορέσουν να ξεφύγουν από τα στενά τους όρια είναι η χρήση μοντέρνας τεχνογνωσίας σε κάθε είδος δραστηριότητά τους, ιδίως όμως σε ό,τι αφορά τη διοίκηση. Και πάλι εδώ οι δυνατότητες σε σχέση με το παρελθόν είναι απείρως περισσότερες.
- Οι τοπικές εξουσίες μπορούν πολύ πιο εύκολα να εντοπίσουν και να αξιοποιήσουν την τεχνογνωσία της σύγχρονης διακυβέρνησης, με την απαραίτητη προϋπόθεση ότι διαθέτουν κατάλληλο προσωπικό και ειδικούς συνεργάτες οι οποίοι να είναι εξοικειωμένοι ή ειδικευμένοι σε αυτά τα ζητήματα.

- Τα καλά νέα είναι –το τονίσαμε και παραπάνω- ότι υπάρχουν περισσότεροι τέτοιοι ειδικοί στην χώρα μας από ό,τι στο παρελθόν, όταν τέτοια ζητήματα ήταν κτήμα αποκλειστικά μιας ελίτ.
- Επίσης, τα διάφορα ΑΕΙ που λειτουργούν στις κατά τόπους περιοχές συχνά μπορούν να αποτελέσουν καλούς συμβούλους ή «τεχνικούς διανοούμενους». Οι πρακτικές τού σύγχρονου μάνατζμεντ και η συσσωρευμένη γνώση πάνω στο ζήτημα, σε συνδυασμό με τις νέες τεχνολογίες στις οποίες η πρόσβαση είναι όλο και πιο εύκολη και φθηνή, δίνουν μεγάλες δυνατότητες για την εφαρμογή προωθημένων τεχνικών αναφορικά με τη διαχείριση ποικίλων τοπικών προβλημάτων.

Ένα εμπόδιο: Η χαμηλή ψηφιακή συνδεσιμότητα

- Φυσικά, υπάρχουν και τα κακά νέα που έχουν να κάνουν με το γεγονός ότι το ποσοστό των οικιακών συνδέσεων στο Διαδίκτυο, στην Ελλάδα παραμένει στις τελευταίες θέσεις της Ε.Ε. (μόνο πάνω από Βουλγαρία και Ρουμανία), κάτι που θέτει μεν αντικειμενικούς περιορισμούς στον παραπάνω συλλογισμό, από την άλλη όμως καθιστά την επένδυση αυτή ακόμη πιο επιτακτική.

B) επιχειρηματικότητα

- Όσον αφορά το ζήτημα της *επιχειρηματικότητας*, οι τοπικές κοινωνίες επηρεάζονται άμεσα από την παγκοσμιοποίηση λόγω της μεγάλης ρευστότητας του παγκόσμιου εμπορίου και της διαρκούς γεωγραφικής μεταγκατάστασης των επενδυτών, του υψηλότετου ανταγωνισμού σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο, της διαρκούς αλλαγής των καταναλωτικών συνηθειών και της συχνής απαξίωσης ολόκληρων κλάδων.
- Αλλά κι εδώ, η υιοθέτηση και η εφαρμογή πολιτικών δημοσίων επενδύσεων που να αφορούν συνολικά μια περιφέρεια μπορούν να ενισχύσουν τη δυνατότητα των κατά τόπους επιχειρήσεων να προσαρμόζονται στη φοβερή σημερινή ρευστότητα των αγορών.
- Να επαναλάβουμε εδώ μόνο ότι η κρίση, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά στο καπιταλιστικό κοσμοσύστημα εν γένει, δεν φαίνεται να είναι κάτι άμεσα παροδικό, το οποίο θα έχουμε υπερβεί π.χ. σε μια Ζετία. Φαίνεται ότι αφορά πιο δομικούς μετασχηματισμούς του καπιταλισμού παγκοσμίως, και συνεπώς η μετάβαση αυτή θα κρατήσει αρκετά, ίσως και μια γενιά, σύμφωνα με αρκετές αναλύσεις

Γ) Μετανάστευση

- Η παγκοσμιοποίηση σχετίζεται πάντως και με το *μεταναστευτικό*. Εδώ το πρόβλημα είναι μάλλον πιο σύνθετο ακόμη και από την υπέρβαση της ίδιας της οικονομικής κρίσης διότι εντέλει αφορά ανθρώπους και όχι αφηρημένα μεγέθη, και μάλιστα σε μεγάλους αριθμούς. Υπό αυτή την έννοια, οι παρεμβάσεις σε υπερεθνικό ή τοπικό επίπεδο είναι πολύ πιο απρόβλεπτου αποτελέσματος.
- Έχουμε να κάνουμε κατά μία έννοια με ένα «φυσικό» φαινόμενο όπως είναι η μετακίνηση πληθυσμών από το ένα μέρος στο άλλο, που γίνεται πάντα, στα χιλιάδες χρόνια της ανθρώπινης ιστορίας, για δύο λόγους βασικά, είτε κατακτητικούς είτε για λόγους ανάγκης.
- Εδώ έχουμε τη δεύτερη περίπτωση, και πράγματι τη μεγαλύτερη πίεση τη δέχονται οι τοπικές κοινωνίες οι οποίες καλούνται ακριβώς να διαχειριστούν ένα κατεξοχήν αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης, τη μετακίνηση πληθυσμών από το ένα μέρος στο άλλο, και τη μετεγκατάστασή τους σε τόπους με τους οποίους συχνά δεν έχουν καμία προηγούμενη σχέση. Είναι άρα «ξένοι» από όλες τις απόψεις.

Από το μειονέκτημα στο πλεονέκτημα

- Σε αυτή την περίπτωση, οι τοπικές κοινωνίες μπορούν να κάνουν το μειονέκτημά τους πλεονέκτημα. Δηλαδή, ενώ πράγματι για μια μικρή κοινωνία η είσοδος «ξένων» είναι πάντα μια μεγάλη αλλαγή για τα δεδομένα της κατά κανόνα λιγότερο ανοικτής σε σχέση με μεγάλα αστικά κέντρα τοπικής κοινότητας, ωστόσο, ακριβώς λόγω των μικρών μεγεθών της, μια πόλη της περιφέρειας διαθέτει μεγαλύτερη ευελιξία στους τυπικούς και άτυπους μηχανισμούς ήπιας και ειρηνικής ενσωμάτωσης των μεταναστών στους κόλπους της.
- Και πάλι φυσικά εδώ είναι απολύτως αναγκαίο ιδίως για χώρες όπως η Ελλάδα που έγινε ξαφνικά από χώρα εξαγωγής εργατικού δυναμικού, χώρα εισαγωγής, να απευθυνθεί σε ειδικούς στα ζητήματα της μετανάστευσης.
- Πρέπει να αποδεχτούμε μια πραγματικότητα η οποία δεν πρόκειται να αλλάξει: αυτές οι εκατοντάδες χιλιάδες των μεταναστών ήρθαν για να μείνουν εδώ, και δεν υπάρχει άλλος τρόπος παρά η ενσωμάτωση. Και το ερώτημα είναι μέσα από ποιους κοινωνικούς μηχανισμούς.

(τα νούμερα της μετανάστευσης, πριν το συριακό)

- Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή πληθυσμού το 2011, οι αλλοδαποί που διαβιούν στην Ελλάδα, ανεξαρτήτως καθεστώτος, υπολογίζονται σε περίπου 912.000, εκ των οποίων οι περίπου 708 χιλιάδες προέρχονται από χώρες εκτός της Ε.Ε., και οι περίπου 199 χιλιάδες από χώρες της Ε.Ε. (περίπου 4.800 έχουν αδιευκρίνιστη υπηκοότητα). Το μεγαλύτερο ποσοστό των αλλοδαπών που διαμένουν στην Ελλάδα έχουν αλβανική υπηκοότητα (52,7% που αντιστοιχεί σε περίπου 481 χιλιάδες), το 8,3% βουλγαρική, το 5,1% ρουμάνικη και ακολουθεί με 3,7% η πακιστανική και 3,0% η γεωργιανή.
- Το ποσοστό των Ελλήνων υπηκόων παραμένει συντριπτικά κυρίαρχο, ήτοι 91,6%. Υπό αυτή την έννοια, το πρόβλημα της πλήρους κοινωνικής ένταξης των μεταναστών δεν πρέπει να φαντάζει ακατόρθωτο διότι αφορά κυρίως Αλβανούς που δεν έχουν τόσο μεγάλες πολιτισμικές διαφορές από τους Έλληνες, ενώ ο αριθμός των υπολοίπων δεν είναι τόσο μεγάλος όσο παρουσιάζεται συχνά –ακόμη κι αν δεχτούμε ότι ένας αριθμός μεταναστών δεν έχει απογραφεί από φόβο κλπ, βλ. http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/General/nws_SAM01_GR.PDF.

- Κι εδώ, οι τοπικές Αρχές μπορούν να επιτελέσουν καίριας σημασίας έργο, μέσα από τα σχολεία (για να τους μάθουν τη γλώσσα), τις κοινωνικές υπηρεσίες (για να τους στηρίξουν στα βασικά), τις διοικητικές υπηρεσίες (για να τους καταγράψουν και να τους δώσουν υπόσταση πολίτη), μέσα από την κοινωνία των πολιτών και τις γειτονιές που θα έρθουν πιο κοντά και τους γνωρίσουν. Αυτά όλα γίνονται ευκολότερα, καλύτερα και βαθύτερα στις τοπικές κοινωνίες, και είναι βέβαιο ότι από αυτή την όσμωση θα βγουν κερδισμένες και οι ίδιες. Ξέρουμε πλέον πολύ καλά από την ιστορία ότι καμία χώρα δεν έχασε μακροπρόθεσμα από τους μετανάστες
- πόσω μάλλον όταν αυτό αφορά μια από τις πλέον γηράσκουσες κοινωνίες, όπως η ελληνική. Με μια βασική προϋπόθεση: ότι τους πολίτες και τον εθνικό πληθυσμό θα τους συνέχει ο νόμος και οι θεσμοί της πολιτείας, και όχι το χρώμα τους ή οι πολιτισμικές τους συνήθειες.
- Τα οφέλη μπορεί να είναι πολλαπλά για την χώρα υποδοχής, όσον αφορά το δημογραφικό, το οικονομικό, το πολιτισμικό πεδίο.

Δ) Περιβάλλον

- Και τέλος, το μείζον ζήτημα του *περιβάλλοντος*, μια υπόθεση που όσο την επικαλούνται στο δημόσιο λόγο οι κυβερνήσεις και η κοινωνία στην Ελλάδα, τόσο την αγνοούν εντελώς επί της ουσίας, στο πρακτικό επίπεδο. Και οι δημοτικές Αρχές έχουν στο σημείο αυτό αμαρτωλό παρελθόν να παρουσιάσουν, αρκεί να αναφερθεί κανείς μόνο στους ΧΥΤΑ κλπ. Στην Ελλάδα που είναι μια χώρα της ύστερης ανάπτυξης δεν σχηματίστηκε ποτέ ισχυρό περιβαλλοντικό κίνημα, καθώς μέχρι πρόσφατα η Ελλάδα ήταν μια αναπτυσσόμενη χώρα που θύμιζε ένα απέραντο εργοτάξιο, και χτιζόταν από το ένα άκρο στο άλλο, συχνά δε άναρχα. Η τάση αυτή περιορίζεται σημαντικά όμως τα τελευταία χρόνια, και σε αυτό δεν φταίει μόνο η σημερινή κρίση.
- Συνεπώς, η συγκυρία προσφέρεται για την ανάπτυξη σχετικών ευαισθησιών, αν μη τι άλλο. Θα μπορούσε κανείς να αντιτείνει βάσιμα επιχειρήματα για πολλά από όσα ισχυρίζονται ιδίως οι πιο όψιμοι οπαδοί της «οικολογίας». Ωστόσο, έχουμε πειστεί τα τελευταία χρόνια από τους ειδικούς επιστήμονες και τις περιβαλλοντικές οργανώσεις ότι η απειλή της κλιματικής αλλαγής σε έναν κόσμο με ραγδαία αυξανόμενο πληθυσμό και μάλιστα με όλο και πιο αδηφάγες καταναλωτικές συνήθειες, πρέπει είναι μια βασική παράμετρος που να καθορίζει τις όποιες αναπτυξιακές πολιτικές

- Και παρότι φυσικά η σχετική συζήτηση είναι τεράστια και εντελώς ανοικτή, το παράδειγμα της Γερμανίας, της πιο «πράσινης» χώρας στον κόσμο, δείχνει ότι η ανάπτυξη και μάλιστα μια ανάπτυξη που βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στη βαριά βιομηχανία, μπορεί να είναι απολύτως συμβατή με το σεβασμό στο περιβάλλον, αρκεί η κοινωνία και οι πολιτικοί της να έχουν αναπτύξει τη σχετική κουλτούρα και να έχουν συνειδητοποιήσει το μέγεθος της απειλής.
- Και πάλι εδώ, οι τοπικές κοινωνίες είναι οι πιο εκτεθειμένες στην κλιματική αλλαγή, πάρτε το παράδειγμα αγροτικών ή νησιωτικών περιοχών – η Ελλάδα έχει και από τα δύο- που είναι πολύ πιο απροστάτευτες απέναντι σε ακραία φυσικά φαινόμενα ή στην αλλαγή των κλιματικών συνθηκών. Υπό αυτή την έννοια, οι διαπραγματεύσεις που διεξάγονται τα τελευταία χρόνια σε παγκόσμιο διακυβερνητικό επίπεδο σχετικά με το θέμα αυτό, και η εφαρμογή των σχετικών αποφάσεων είναι πρώτα και κύρια προς όφελος των πιο αδύναμων κρίκων, δηλαδή των τοπικών κοινωνιών -παρότι υπάρχουν και αντιστάσεις στο επίπεδο αυτό, ορισμένες φορές εκκινούμενες από την ιδεολογία (ανεμογεννήτριες, Σκουριές κλπ)

glocalization

- Τα τελευταία χρόνια, η αγγλόφωνη βιβλιογραφία έχει εισάγει τον όρο glocalization (global + local) για να περιγράψει προϊόντα που παράγονται από εταιρείες διεθνοποιημένες οι οποίες όμως διαμορφώνουν με διαφορετικό κάθε φορά τρόπο το προϊόν τους, προκειμένου αυτό να ταιριάζει στις επιμέρους τοπικές αγορές (π.χ. η Google).
- Οι ελληνικές τοπικές εξουσίες και κοινωνίες θα μπορούσαν να ακολουθήσουν την αντίστροφη διεργασία με τα «προϊόντα» της παγκοσμιοποίησης, και αναφερόμαστε σε κάθε παράγωγο αυτής της εν εξελίξει διαδικασίας: να συνδιαλλαγούν δημιουργικά και στη βάση επεξεργασμένων πολιτικών από ειδικούς με τα παράγωγα της παγκοσμιοποίησης (π.χ. στους τέσσερις τομείς που θίχτηκαν παραπάνω) έτσι ώστε να διαμορφώσουν με τους δικούς τους όρους μια πραγματικότητα που να στηρίζεται μεν στις τοπικές ιδιαιτερότητες της κάθε κοινωνίας, λαμβάνοντας όμως υπόψη τις διεθνείς τάσεις και τα μεγάλα διακυβεύματα του πλανήτη.

Βιβλιογραφία

- Π. Κονδύλης, *Πλανητική πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο*, Θεμέλιο, Αθήνα 1992,
- A. Heywood, *Global Politics*, Palgrave Macmillan, 2011
- Σ. Ντάλης, *Η ευρωπαϊκή Ένωση και η πολυμερής διαχείριση της παγκοσμιοποίησης*, Παπαζήσης, Αθήνα 2013
- U. Beck, *Risk Society. Towards a New Modernity* (transl. M. Ritter), SAGE, 1992.
- Daniel Cohen, *Three lectures on post-industrial society* (transl. W. McCuaig), The MIT Press, London/Massachusetts, 2009
- Η. Κατσούλης, *Η επιστροφή της πολιτικής. Χρηματοπιστωτικός καπιταλισμός και "νέα" παγκοσμιοποίηση*, Ποταμός, Αθήνα 2012
- Για μια πιο απαισιόδοξη ματιά στην ενωσιακή διαδικασία, από έναν Βρετανό, βλ. T. Judt, *A grand illusion? An essay on Europe*, New York University Press, 2011
- I. Wallerstein, *World-Systems analysis*, Duke University Press, Durham-London, 2004.
- Α. Μακρυδημήτρης (επιμ.), *Αυτοδιοίκηση και κράτος στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης*, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003
- Κ. Τσουντας – Αθ. Τριανταφυλλοπούλου, *Η Οργάνωση και οι Λειτουργίες της Κεντρικής Διοίκησης και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης*, Παπαζήσης, Αθήνα 2010
- Νικόλαος-Κομνηνός Χλέπας, *Η τοπική διοίκηση στην Ελλάδα*, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 1999, Γ. Σωτηρέλης, *Η μεταρρύθμιση της τοπικής αυτοδιοίκησης. Προκλήσεις και προοπτικές*, Παπαζήσης, Αθήνα 2006
- D. Acemoglu – J.A. Robinson, *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*, Crown Publishers, N.Y. 2012

- M. Barnett-R. Duvall (ed.), *Power in global governance*, Cambridge University Press, 2005.
- S. Sassen, *Global Networks, Linked Cities*, Routledge: Taylor & Francis Group, 2002 και *Cities in a World Economy*, Pine Forge Press, 2012, updated 4th ed
- N.A. Christakis – J.H. Fowler, *Συνδεδεμένοι. Η καταπληκτική δύναμη των κοινωνικών δικτύων και πως αυτά διαμορφώνουν τη ζωή μας* (μτφρ Δ. Ξυγαλατάς-Ν. Ρουμπέκας), Κάτοπτρο, Αθήνα 2010 [2009].
- F. Léautier (ed.), *Cities in a Globalizing World : Governance, Performance, and Sustainability*. Washington, DC: World Bank, 2006.
- J. Morphet, *Modern Local Government*, SAGE, 2008.
- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Information_society_statistics/el#.CE.A0.CE.B5.CF.81.CE.B1.CE.B9.CF.84.CE.AD.CF.81.CF.89_.CF.80.CE.BB.CE.B7.CF.81.CE.BF.CF.86.CE.BF.CF.81.CE.AF.CE.B5.CF.82_.CF.84.CE.B7.CF.82_Eurostat.
- El Mouhoub Mouhoud, *Mondialisation et délocalisation des entreprises*, La Découverte, Paris 2006.
- I.Wallerstein, «The rise and future demise of the World Capitalist System: Concepts for comparative analysis», *Comparative Studies in Society and History*, Vol. 16, Issue 4 (Sept. 1974), pg 387-415.
- Γκόλντιν – Τζ. Κάμερον – Μ. Μπαλαρατζάν, *Αυτοί δεν είναι σαν εμάς. Το παρελθόν και το μέλλον της μετανάστευσης* (μτφρ Ε. Αστερίου), Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2013 [2011].

- R. TAVARES, *Regional Security: The Capacity of International Organizations and Security in South America: The Role of States and Regional Organizations*, Lynne Rienner, 2014.
- K. CUKIER –V.M. SCHOENBERGER, ***Big Data: A Revolution That Will Transform How We Live, Work, and Think***, Houghton Mifflin Harcourt, 2013,
- και γενικά για τις πόλεις που έχουν «παγκοσμιοποιηθεί», S. Sassen (ed.), *The Global City: New York, London, Tokyo*, Princeton University Press, 2001 updated 2nd ed.
- Ν.-Κ. Χλέπας – Γ. Γιαννακούρου, *Διαχείριση απορριμμάτων*, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2004.
- Jean de Kervasdoue, *Κι αν όλα όσα λένε οι οικολόγοι δεν είναι αλήθεια;* (μτφρ Α. Μιχαηλίδης), Πόλις, Αθήνα 2010 και Λ. Λουλούδης, «Το φαινόμενο του Τρομοκρηπίου. Το κλίμα αλλάζει συνεχώς, τα ‘ανθρώπινα’ σπανίως», *Athens Review of Books*, τχ 23 (Νοέμβριος 2011), σελ. 50-54.
- Κ. Καστοριάδης - Ντ. Κον-Μπεντίτ, *Από την οικολογία στην αυτονομία* (μτφρ Α. Σταύρου), Κέδρος, Αθήνα 2005.
- Ντ. Κον-Μπεντίτ, *Τι να κάνουμε;* (μτφρ Μ. Γκουρτσογιάννη), Κέδρος, Αθήνα 2010 [2009], σελ. 45-100.
- S. Sassen, *Globalization and its Discontents: Essays on the New Mobility of People and Money*, New Press, 1999.
- **Habibul Haque Khondker**, ***Globalization to Glocalization: Evolution of a Sociological Concept***, Dept. of Sociology, National University of Singapore, 2004.